

جمهوری اسلامی ایران

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

شورای عالی برنامه ریزی آموزشی

برنامه درسی

رشته زبان و ادبیات فارسی

دوره دکتری تخصصی

گروه علوم انسانی

بر اساس صورتجلسه کارگروه تخصصی زبان و ادبیات فارسی

در تاریخ ۱۳۹۶/۰۹/۲۱ به تصویب رسید

نام رشته: زبان و ادبیات فارسی

عنوان گرایش: -

گروه: علوم انسانی

دوره تحصیلی: دکتری تخصصی

کارگروه تخصصی: زبان و ادبیات فارسی

نوع مصوبه: بازنگری

پیشنهادی دانشگاه: -

تاریخ تصویب: ۱۳۹۶/۰۹/۲۱

به استناد آیین نامه واگذاری اختیارات برنامه ریزی درسی مصوب جلسه شماره ۸۸۲ تاریخ ۱۳۹۵/۱۱/۲۳ شورای عالی برنامه ریزی آموزشی، برنامه درسی بازنگری شده دوره دکتری تخصصی زبان و ادبیات فارسی بدون گرایش مصوب جلسه کارگروه تخصصی برنامه ریزی زبان و ادبیات فارسی در تاریخ ۱۳۹۶/۰۹/۲۱ به شرح زیر تصویب شد:

ماده یک- این برنامه درسی برای دانشجویانی که از مهر ماه سال ۱۳۹۷ وارد دانشگاه ها و مراکز آموزش عالی می شوند، لازم الاجرا است.

ماده دو- برنامه درسی بازنگری شده دوره دکتری تخصصی رشته زبان و ادبیات فارسی از نیمسال اول سال تحصیلی ۱۳۹۸-۱۳۹۷، جایگزین برنامه درسی دوره دکتری تخصصی رشته زبان و ادبیات فارسی مصوب جلسه شماره ۶۷ شورای عالی برنامه ریزی به تاریخ ۱۳۶۵/۱۰/۰۶ می شود.

ماده سه- این برنامه درسی در سه فصل: مشخصات کلی، جدول های واحدهای درسی و سرفصل دروس تنظیم شده است و به تمامی دانشگاه ها و مؤسسه های آموزش عالی کشور که مجوز پذیرش دانشجو از شورای گسترش آموزش عالی و سایر ضوابط و مقررات مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری را دارند، برای اجرا ابلاغ می شود.

ماده چهار- این برنامه درسی از شروع سال تحصیلی ۱۳۹۸-۱۳۹۷ به مدت ۵ سال قابل اجرا است و پس از آن نیاز به بازنگری دارد.

دکتر محمدرضا آهنجیان
دبیر شورای عالی برنامه ریزی آموزشی

به نام خدا

وزارت علوم تحقیقات و فناوری

دوره دکتری زبان و ادبیات فارسی

گروه آموزشی :

زبان و ادبیات

گروه برنامه ریزی و گسترش زبان و ادبیات فارسی

تیر ماه ۱۳۹۷

فصل اول:

مقدمه، تعاریف و کلیات

مقدمه

زبان و ادبیات فارسی، پیشینه‌ای پر بار، تأثیرگذار و درخشان در فرهنگ اسلامی دارد. زبان فارسی در طول تاریخ در قلمروی وسیع در مناطق و نواحی مختلف رواج داشته و میراث پر بار ادبیات فارسی نیز در همین پهنه جغرافیایی و تاریخی پدید آمده است. ادبیات فارسی مجموعه‌ای ارزشمند از آثار بزرگ و باشکوه ادبی است که بسیاری از آنها در شمار شاهکارهای ادبی جهان قرار دارند. این آثار ارزشمند بدان سبب که در قلمرو وسیع جغرافیایی و مناطق و نواحی گسترده با فرهنگهای متفاوت شکل گرفته است از جهت موضوعی و ساختاری پر شمار و متنوع هستند. موضوع و ساختار این آثار چندان متنوع و گرانمایه است که می‌توان آنها را از این جهت طبقه بندی و هر دسته را تحت عنوان یک زمینه تخصصی و گرایش خاص بررسی کرد. با آنکه ایجاد گرایشهای تخصصی در رشته زبان و ادبیات فارسی برای بررسی و تحلیل هر یک از این زمینه‌های تخصصی یک ضرورت به شمار می‌رود اما با وجود تنوع محتوا و ساختار، این آثار ادبی در یک قالب کلی و منسجم شکل گرفته است که به صورت انداموار در کنار یکدیگر قرار گرفته‌اند و پیکری موزون و خوش ترکیب پدید آورده‌اند که شناخت هر عضوی از این پیکر به فهم و درک بیشتر اعضای دیگر می‌انجامد. بنا براین مطالعه کلی و همگانی آن برای دریافت درکی فراگیر از این میراث گرانسنگ نیز در قالبی عمومی ضروری به نظر رسید.

تعریف و اهداف اصلی این برنامه:

رشته زبان و ادبیات فارسی در دانشگاهها، ابعاد گوناگون زبان و متون ادب فارسی را بررسی و تحلیل می‌کند و افزون بر توصیف و نقد و تحلیل زبان و متون، پاسداری، تقویت و گسترش آن را در سرلوحه کار خویش قرار داده است. زبان و ادب فارسی گذشته از آنکه از روزگاران کهن تا امروز در مراکز مختلف علمی در حوزه جغرافیایی فرهنگ فارسی رواج داشته، همواره در بسیاری از کشورها، زبان فرهیختگی و فرزانی به شمار می‌آمده و آشنایی با این زبان و توانایی و مهارت در کاربرد آن موجب افتخار بوده است.

بدان جهت که آثار ادب فارسی در بر دارنده محتوای پر بار فرهنگی و عناصر پرمایه هنری است ضرورت دارد پژوهشگر حوزه زبان و ادب فارسی با آموختن مبانی بلاغت، دستور زبان، تاریخ ادبیات و گونه‌های ادبی (حماسه، عرفان، ادبیات غنایی و ...)، تاریخ سیاسی، فرهنگی و اجتماعی و شناخت موضوعات پایه و محوری زبان و ادبیات فارسی، توانایی و شرایط مناسب برای آموزش و پژوهش روشمند و روزآمد را در این رشته تحصیلی حاصل کند.

برای تحقق این هدف، برنامه درسی زبان و ادبیات فارسی دوره دکتری بازنگری شد. در ویراست جدید این برنامه اهتمام شده ساختار برنامه و عنوان های درسی متناسب با نیاز دانشجویان تعیین و اهداف و سرفصل دروس نیز بر این مبنا تدوین گردد و آخرین منابع معتبر برای تحقق اهداف دروس معرفی شود.

طول دوره:

- مدت تحصیل در دوره دکترای تخصصی، حداقل شش نیمسال تحصیلی و حداکثر هشت نیمسال تحصیلی است.
- هر نیمسال تحصیلی هجده هفته، شامل شانزده هفته آموزش و دو هفته ارزشیابی پایان نیمسال است.

تعداد واحدهای درسی:

تعداد کل واحدهای درسی رشته زبان و ادبیات فارسی در مقطع دکترای تخصصی مطابق با آئین نامه مصوب دوره های دکتری تخصصی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، ۳۶ واحد است که از این تعداد، ۱۸ واحد آموزشی و ۱۸ واحد رساله پژوهشی تعیین شده است.

شرایط و ضوابط پذیرش:

شرایط عمومی و اختصاصی ورود به دوره دکتری تخصصی مطابق با آئین نامه مصوب جلسه شماره ۸۷۱ به تاریخ ۱۳۹۴/۱۱/۲۴ شورای عالی برنامه ریزی آموزشی عبارتند از:

- دارا بودن دانشنامه رسمی پایان دوره کارشناسی ارشد از دانشگاهها و موسسات آموزش عالی مورد تایید وزارت علوم، تحقیقات و فناوری؛

- داشتن صلاحیت های علمی (شرکت در آزمون دوره دکتری و قبولی در آزمون برگزار شده از سوی سازمان سنجش آموزش کشور) ورود به دانشگاه برابر ضوابط معین؛

- داشتن صلاحیت عمومی ورود به دانشگاه برابر ضوابط معین؛

تبصره ۱: پذیرش دانشجوی مشمول مقررات استعدادهای درخشان طبق مصوبات شورای هدایت استعدادهای درخشان وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و پذیرش داوطلبان خارج از کشور طبق مصوبات مراجع ذی ربط انجام می شود.

نقش و تواناییهای دانش آموختگان:

انتظار می رود با اجرای این برنامه دانش آموختگان این رشته تحصیلی به توانایی های زیر دست یابند:

- ۱- مهارت در درک، تحلیل و تصحیح متون ادبی فارسی؛
- ۲- مهارت در کشف روابط زبانی، سبکی، فکری و ادبی و انواع ادبی در ادبیات فارسی؛
- ۳- شناخت و درک تطور ساختاری و محتوایی آثار ادبی فارسی؛
- ۴- تحلیل تأثیر عوامل و تحولات اجتماعی و گفتمان‌های گوناگون در تطور ادب فارسی.

فصل دوم:

جدول دروس و شرح برنامه

جدول کلی برنامه دکتری

رشته زبان و ادبیات فارسی

ردیف	نوع درس	تعداد واحد	ملاحظات
۱	درسهای جبرانی	۶	
۲	درسهای پایه	۶	
۳	درسهای اصلی	۸	
۴	درسهای اختیاری	۴	گذراندن ۴ واحد از بین درسهای اختیاری این برنامه به پیشنهاد / انتخاب گروه
۵	رساله	۱۸	

۱. درسهای پایه

گذراندن ۶ واحد زیر الزامی است

شماره	عنوان	تعداد واحد	ساعت نظری	ساعت عملی	جمع	پیش نیاز
۱	تحول زبان فارسی	۲	۳۲	-	۳۲	
۲	روش‌های نقد و تحلیل متن	۲	۳۲	-	۳۲	
۳	متون نظم و نثر عربی (۱)	۲	۳۲	-	۳۲	
	جمع	۶	۹۶	-	۹۶	

۲. درسهای اصلی

گذراندن ۸ واحد درس‌های اصلی زیر الزامی است

شماره	عنوان	تعداد واحد	ساعت نظری	ساعت عملی	جمع	پیش نیاز
۱	تحقیق در متون نثر فارسی	۲	۳۲	-	۳۲	
۲	تحقیق در متون نظم فارسی	۲	۳۲	-	۳۲	
۳	تحقیق در متون حکمی عرفانی (۱)	۲	۳۲	-	۳۲	
۴	تحقیق در ادبیات حماسی و قهرمانی	۲	۳۲	-	۳۲	
	جمع	۸	۱۲۸	-	۱۲۸	

۳. درسهای اختیاری

گذرانند ۴ واحد درس از بین درسهای زیر به پیشنهاد / انتخاب گروه

پیش نیاز	جمع	ساعت عملی	ساعت نظری	تعداد واحد	عنوان	
	۳۲	-	۳۲	۲	تحقیق در متون غنایی	۱
	۳۲	-	۳۲	۲	تحقیق در متون حکمی عرفانی (۲)	۲
	۳۲	-	۳۲	۲	متون تفسیری به عربی	۳
	۳۲	-	۳۲	۲	فلسفه زبان	۴
	۳۲	-	۳۲	۲	فلسفه ادبیات	۵
	۳۲	-	۳۲	۲	تحقیق در علوم بلاغی	۶
	۳۲	-	۳۲	۲	تحقیق در ادبیات معاصر	۷
	۳۲	-	۳۲	۲	متون نظم و نثر عربی (۲)	۸
	۳۲	-	۳۲	۲	فرهنگ و زبانهای باستانی ایران	۹
	۲۸۸	-	۲۸۸	۱۸	جمع	

۵. رساله

شماره	عنوان	تعداد واحد	ساعت نظری	ساعت عملی	جمع	پیش نیاز
۱	رساله	۱۸	۳۰۶			

فصل سوم:

مشخصات و شرح دروس

۱- درسهای پایه

عنوان درس: تحقیق در تحول زبان فارسی

عنوان درس به فارسی: تحقیق در تحول زبان فارسی	تعداد واحد: ۲	نوع واحد پیش نیاز	جبرانی	نظری	درس پیشنهادی:
				عملی	
	تعداد ساعت: ۳۲		پایه ☒	نظری ☒	
				عملی	
	اصلی - الزامی		نظری		
			عملی		
	اختیاری		نظری		
آموزش تکمیلی عملی:					
دارد ☐ ندارد ☒ سفر علمی ☐ سمینار ☐ کارگاه ☐ آزمایشگاه: ☐					

هدف

شناخت مهمترین تحولات تاریخی زبان فارسی از آغاز تا امروز

سرفصل ها:

۱. تاریخ زبان و خط فارسی از آغاز تا امروز (با معرفی منابع مهم)
۲. زبان و انواع تحول در زبان
۳. مطالعات رده شناسی جهانی زبانها و تبیین جایگاه زبان فارسی در آنها (با توضیح نقش آن در مطالعات زبانی)
۴. سیر تحول آوایی زبان فارسی
۵. سیر تحول صرفی زبان فارسی
۶. سیر تحول نحوی زبان فارسی
۷. تحول معنایی و اقسام آن در زبان فارسی
۸. علل و عوامل تحولات زبان فارسی

توضیح: دانشجو ملزم است در یکی از مباحث این درس تحقیق علمی ارائه کند.

روش ارزیابی:

ارزش‌یابی مستمر	میان ترم	آزمون نهایی	تحقیق (پروژه)
+	—	+	+

منابع:

- خانلری، پرویز، ۱۳۸۷، تاریخ زبان فارسی، چاپ هشتم، تهران: نشر نو.
- صادقی علی اشرف، ۱۳۷۹، مسایل تاریخی زبان فارسی تهران: سخن
- برومند سعید، جواد، ۱۳۶۳، دگرگونی های واژگان در زبان فارسی، تهران: انتشارات توس.
- ارانسکی، یوسف میخاییلوویچ، ۱۳۸۷، زبان های ایرانی، ترجمه علی اشرف صادقی تهران: سخن
- تراسک آر. ال. ۱۳۸۲ تحول زبان، ترجمه ارسلان گلفام، تهران: دانشگاه تهران.
- فرشید ورد، خسرو، ۱۳۸۳، تحول فعل و گروه فعلی، تهران: انتشارات سروش.
- مدرسی قوامی گلناز، ۱۳۹۰، آواشناسی: بررسی علمی گفتار، تهران: سمت.
- مقربی مصطفی، ۱۳۷۲، ترکیب در زبان فارسی، تهران: توس
- ثمره یدالله، ۱۳۸۶، آواشناسی زبان فارسی، چاپ هفتم، تهران: نشر دانشگاهی.
- احمدی گیوی، حسن، ۱۳۸۰، دستور تاریخی فعل، تهران: انتشارات قطره.
- رواقی علی، ۱۳۸۸، فرهنگ پسوند در زبان فارسی، تهران: انتشارات فرهنگستان زبان و ادبیات فارسی .
- وفایی عباسعلی، ۱۳۹۱، دستور توصیفی، تهران: سخن .
- خانلری، پرویز، ۱۳۸۶، زبان شناسی و زبان فارسی، چاپ هفتم، تهران: انتشارات بنیاد فرهنگ ایران.
- آریان پور کاشانی منوچهر، ۱۳۸۴، فرهنگ ریشه های هند و اروپایی زبان فارسی، اصفهان: جهاد دانشگاهی اصفهان.

- ابوالقاسمی، محسن، ۱۳۷۶، راهنمای زبان های باستانی ایران، تهران: سمت (دو جلد).
- باطنی، محمدرضا؛ توصیف ساختمان دستوری زبان فارسی؛ تهران، امیرکبیر: ۱۳۶۴
- خانلری، پرویز؛ دستور زبان فارسی؛ تهران، توس: ۱۳۵۹
- فرشیدورد، خسرو؛ دستور مفصل امروز، تهران، سخن: ۱۳۸۲
- دستور زبان فارسی (پنج استاد)؛ اشرافی: ۱۳۶۶
- باطنی، محمدرضا؛ نگاهی تازه به دستور زبان؛ تهران، آگاه: ۱۳۶۴
- فرشیدورد، خسرو؛ جمله و تحول آن در زبان فارسی؛ تهران: امیرکبیر، ۱۳۷۵

عنوان درس: روشهای نقد و تحلیل متن

دروس پیشنیاز:	نظری	جبرانی	نوع واحد پیش نیاز	تعداد واحد: ۲	عنوان درس به فارسی: روشهای نقد و تحلیل متن	
	عملی					
	☒ نظری	☒ پایه				تعداد ساعت: ۳۲
	عملی					
	نظری	اصلی- الزامی				
	عملی					
نظری	اختیاری					

آموزش تکمیلی عملی:

☐ دارد ☒ ندارد ☐ سفر علمی ☐ سمینار ☐ کارگاه ☐ آزمایشگاه:

هدف:

کسب مهارت به کارگیری روشهای علمی نقد و تحلیل متون ادبی

سرفصل ها:

۱. متن (تعاریف و نظریه ها)، انواع متن، وجوه تمایز و ویژگیهای متن ادبی
۲. نقد و تحلیل زبانی و لغوی متون به همراه آسیب شناسی شرحهای موجود و تمرین در انواع روشهای تحقیق در هر یک از ویژگیهای زبانی
۳. نقد و تحلیل شگردهای بلاغی، ادبی و فنی متون به شیوه کارگاهی
۴. نقد و تحلیل تلمیحات و روابط بینامتنی متون به شیوه کارگاهی
۵. نقد و تحلیل تفسیری متون به شیوه کارگاهی
۶. نقد و تحلیل سبکی و ساختاری متون به شیوه کارگاهی
۷. نقد و تحلیل متون بر اساس روابط تولیدی و خوانشی متون به شیوه کارگاهی

روش ارزیابی:

ارزشیابی مستمر	میان ترم	آزمون نهایی	تحقیق (پروژه)
+	—	+	+

منابع:

- البرزی پرویز، مبانی زبانشناسی متن، چ ۲، انتشارات امیرکبیر، ۱۳۹۲
- گوش سلینا، اصول و مبانی تحلیل متون ادبی، ترجمه حسین پاینده، تهران: انتشارات مروارید، ۱۳۹۶.
- کلیگز، مری؛ درسنامه نظریه ادبی؛ ترجمه جلال سخنور، الهه دهنوی سعید سبزیان؛ تهران: اختران، ۱۳۸۸
- زرین کوب، عبدالحسین؛ نقد ادبی؛ چ ۳، تهران: امیر کبیر، ۱۳۶۳
- احمدی، بابک؛ ساختار و تأویل متن، تهران: مرکز، ۱۳۸۹
- فرای نورتروپ، تحلیل نقد، ترجمه صالح حسینی، تهران: نیلوفر، ۱۳۷۷
- کالر جانانان، بوطیقای ساخت گرا، ترجمه کورش صفوی، تهران: مینوی خرد، ۱۳۸۸.
- تودورف، تزوتان، بوطیقای ساختارگرا، ترجمه محمد نبوی، تهران: آگاه، ۱۳۹۲

منابع برای مطالعه بیشتر:

- ارسطو، هنر شاعری، ترجمه دکتر فتح الله مجتبایی، تهران: فردوس، ۱۳۹۵
- پالمر، ریچارد، علم هرمنوتیک، ترجمه محمدسعید حنایی، نشر هرمس، ۱۳۷۷

عنوان درس: متون نظم و نثر عربی (۱)

دروس پیشنهادی:	نظری	جبرانی	نوع واحد پیش نیاز	تعداد واحد:	عنوان درس به فارسی:	
	عملی			۲		
	☒ نظری	☒ پایه		تعداد ساعت: ۳۲		متون نظم و نثر عربی (۱)
	عملی					
	نظری	اصلی -				
	عملی	الزامی				
نظری	اختیاری					

آموزش تکمیلی عملی:

دارد ☐ ندارد ☒ سفر علمی ☐ سمینار ☐ کارگاه ☐ آزمایشگاه: ☐

هدف:

احراز توانایی و مهارت کامل دانشجو برای استفاده مطلوب از متون عربی در تحقیقات و پژوهش های ادبی و درک تعامل و تقابل ادبیات فارسی و عربی و دریافت وجوه تأثیر و تأثر آن دو

سرفصل ها:

۱. درک مفاهیم و ترجمه بخش هایی از معلقات
۲. تطوّر نثر عربی و میزان تأثیر ایرانیان در تحول و تکامل نثر عربی
۳. خطبه های معروف خطیبان عرب
۴. تحوّل و تطوّر رسایل عربی بویژه رسایلی که ایرانیان نوشته اند
۵. ترجمه های نهج البلاغه
۶. آشنایی با نمونه های منتخب نثر عربی در دوره ها و انواع گوناگون آن
۷. آشنایی با نمونه های منتخب شعر عربی با تأکید بر اشعاری که در ادبیات فارسی مورد توجه بوده اند

روش ارزیابی:

ارزشیابی مستمر	میان ترم	آزمون نهایی	تحقیق (پروژه)
+	—	+	+

منابع:

- روزنی حسین ابن احمد، شرح معلقات سبع، تهران: الغدير، ۱۳۶۸.
- خطیب تبریزی، شرح معلقات، بیروت: شرکه دارالارقم، ۲۰۰۱
- مجانی الحدیثه با تأکید بر اشعاری چون: لامیه العرب، لامیه العجم، اشعار حاتم طائی، بانت سعاد کعب بن زهیر، میمیه فرزددق در مدح امام سجاد، ثائیه دعبل در رثای اهل بیت، اشعار خنساء در رثای برادرش صخر و معاویه، لامیه سموال بن عادیا، زهدیات ابوالعتاهیه، اشعار ابونواس، تمام قصاید متنبی در مجانی الحدیثه سینیة بحتری، فراقیه ابن زریق
- صفوت، احمد زکی، جمهره رسائل العرب فی عصور العربیه الزهره، قاهره، ۱۳۵۶ق
- صفوت، احمد زکی جمهره خطب العرب، قاهره، ۱۳۵۲ق
- رسایل بدیع الزمان همدانی، ۱۲۹۸ق
- حریری قاسم بن علی، مقامات حریری، بیروت: دار بیروت، ۱۹۵۸
- ابن عبدیه، احمد بن محمد، عقدالفرد، القاهره، ۱۹۵۳.
- راغب الاصفهانی، محاضرات الادبا، قاهره
- نهج البلاغه بویژه خطبه های غرآ، قاصعه، اشباح، وصف طاووس، خطبه ۱۸۶ (فی التوحید) خطبه ۲۰۲ عندفوت سیده النساء و نامه ۳۱ خطاب به امام حسن در حاضرین.

عنوان درس: تحقیق در متون نثر فارسی

عنوان درس به فارسی: تحقیق در متون نثر فارسی	تعداد واحد: ۲	نوع واحد	جبرانی	نظری	دروس پیشنهادی:	
				عملی		
	پایه		نظری			
			عملی			
	تعداد ساعت: ۳۲			اصلی -		نظری ☒
				الزامی ☒		عملی
	اختیاری		نظری			
			عملی			
آموزش تکمیلی عملی:						
دارد ☐ ندارد ☒ سفر علمی ☐ سمینار ☐ کارگاه ☐ آزمایشگاه: ☐						

هدف

شناخت تحولات نثر فارسی از آغاز تا امروز از طریق تحقیق در متون منشور تأثیرگذار و کسب مهارت برای فهم مسائل زبانی و ادبی و تحلیل متون.

سرفصل ها:

- ۱- درباره نثر: کلیات و تعاریف (تعریف عمومی نثر، تعریف ادبی نثر، پیدایش نثر و انواع نثر از نظر موضوع و سبک)
- ۲- نثر فارسی تا پایان قرن سوم هجری (تحقیق در قدیمی ترین آثار از بین رفته نثر فارسی که بخشی یا گزارشی از آنها در متون دیگر آمده است).
- ۳- تحولات نثر فارسی، بررسی تأثیر دو سویه ی نثر فارسی و عربی در یکدیگر، انواع نثر فارسی از لحاظ سبک و موضوع، نویسندگان برجسته، مهم ترین آثار منشور و آشنایی با جنبه های زبانی و ادبی نمونه های از نثر در دوره های مختلف:

۱-۳ در قرن چهارم و پنجم

۲-۳ در قرن ششم

۳-۳ از قرن هفتم تا دهم

۴-۳ در دوره صفویه

- ۳-۵- در دوره بازگشت ادبی
 ۳-۶- نثر فارسی در دوره مشروطه
 ۴- نثر معاصر و عوامل موثر در پیدایش آن.
 ۵- انواع و ادوار نثر معاصر فارسی به همراه بررسی شاخص ترین آثار در هر یک از انواع.

روش ارزیابی:

ارزش یابی مستمر	میان ترم	آزمون نهایی	تحقیق (پروژه)
+	—	+	+

منابع:

- بررسی مهمترین متون نثر فارسی (نفثه المصدور، راحه الصدور، کلیله و دمنه، روضه العقول، منشآت خاقانی و ...)
- فن نثر در ادب فارسی، حسین خطیبی، تهران، زوار، ۱۳۹۰
- سبک شناسی، ملک الشعرای بهار، تهران، امیرکبیر، چاپ ششم، ۱۳۷۰
- زبان شعر در نثر صوفیه، محمدرضا شفیعی کدکنی، تهران، سخن، ۱۳۹۲
- سبک شناسی نثر، غلامرضایی محمد، تهران: سمت، ۱۳۹۴
- دیداری با اهل قلم، غلامحسین یوسفی، تهران: علمی، ۱۳۸۰
- زرین کوب، عبدالحسین، از گذشته ادبی ایران، تهران، الهدی، ۱۳۹۵

عنوان درس: تحقیق در متون نظم فارسی

دروس پیشیناز:	نظری	جبرانی	نوع واحد	تعداد واحد: ۲	عنوان درس به فارسی: تحقیق در متون نظم فارسی
	عملی				
	نظری	پایه		تعداد ساعت: ۳۲	
	عملی				
	☒ نظری	اصلی - ☒ الزامی			
	عملی				
	نظری	اختیاری			
	عملی				

آموزش تکمیلی عملی:	
☐ دارد ☒ ندارد ☐ سفر علمی ☐ سمینار ☐ کارگاه ☐ آزمایشگاه:	

هدف

شناخت تحولات شعر فارسی از آغاز تا امروز از طریق تحقیق در متون منظوم تاثیرگذار و کسب مهارت برای مسائل زبانی و ادبی و تحلیل متون

سرفصل ها:

- ۱- تحقیق در مفهوم بوطیقای شعر و نظریه های آن از گذشته تا امروز ؛
- ۲- تحقیق در انواع، اغراض، گونه ها و ژانرهای شعر فارسی ؛
- ۳- تحقیق در بوطیقای شعر خراسانی ، عراقی ، هندی ، بازگشت و شعر نو و معاصر فارسی ؛
- ۴- تحقیق در مشکلات و دشواری های شعر در دوره های مختلف ؛ به ویژه اشعار دوره اول و شعر مصنوع و فنی و شعر دورخیال هندی و اشعار نیمایی و معاصر ؛
- ۵- تحقیق در آنچه باعث ابهام و دشواری شعر فارسی در دوره های مختلف شده است شامل انواع دشواری های لغوی و تصحیفات در نسخه های خطی و اشارات کلامی و نجومی و طبی و فلسفی و روایی و ... ؛
- ۶- نقد و بررسی شروح نوشته شده بر متون منظوم فارسی ؛
- ۷- تحقیق در بخش هایی از متون شعر فارسی شامل سروده های شاعرانی چون خاقانی ، انوری ، عثمان مختاری، نظامی ، کمال الدین اسماعیل ، حافظ ، بیدل دهلوی ، سروده هایی از ادبیات امروز فارسی و ...

روش ارزیابی:

ارزش‌یابی مستمر	میان ترم	آزمون نهایی	تحقیق (پروژه)
+	—	+	+

منابع:

- بررسی مهم ترین دیوان های شعر فارسی از جمله:
- انوری ابيوردی، دیوان، تصحیح مدرس رضوی، تهران: علمی و فرهنگی، ۱۳۷۶
- عثمان مختاری، دیوان، تصحیح جلال الدین همایی، تهران: علمی و فرهنگی: ۱۳۸۲
- کمال الدین اسماعیل، دیوان، تصحیح حسین بحرالعلومی، تهران: کتاب فروشی دهخدا، ۱۳۴۸
- عنصری بلخی، دیوان، تصحیح محمد دبیرسیاقی، تهران: سنایی، ۱۳۴۲
- صائب تبریزی، دیوان، تصحیح محمد قهرمان، تهران: علمی و فرهنگی، ۱۳۶۴
- مسعود سعد سلمان، دیوان، تصحیح سید مهدی نوریان، اصفهان: کمال، ۱۳۶۴
- شهیدی سیدجعفر، شرح لغات و مشکلات دیوان انوری، تهران: انجمن آثار و مفاخر فرهنگی، ۱۳۷۶

عنوان درس: تحقیق در متون حکمی عرفانی (۱)

دروس پیشنیاز:	نظری	جبرانی	نوع واحد	تعداد واحد: ۲	عنوان درس به فارسی: تحقیق در متون حکمی عرفانی (۱)
	عملی				
	نظری	پایه			
	عملی				
	☒ نظری	اصلی - ☒ الزامی		تعداد ساعت: ۳۲	
	عملی				
	نظری	اختیاری			
	عملی				
آموزش تکمیلی عملی:					
دارد ☐ ندارد ☒ سفر علمی ☐ سمینار ☐ کارگاه ☐ آزمایشگاه: ☐					

هدف:

بررسی و تحلیل زبان، ساختار و محتوای متون مشهور منثور و منظوم سنت اول عرفانی

سرفصل ها:

۱. شناخت مبانی عرفان و تصوف در سنت اول عرفانی
۲. شناخت زبان عرفانی در سنت اول عرفانی
۳. تحلیل مشرب و زبان عرفانی در متون منثور سنت اول عرفانی (شرح التعریف، ترجمه رساله قشیریه، کشف المحجوب، آثار خواجه عبدالله انصاری، کیمیای سعادت، کشف الاسرار، سوانح العشاق، آثار عین القضاة همدانی، آثار روزبهان بقلی شیرازی، آثار عزیز نسفی و ...)
۴. تحلیل مشرب و زبان عرفانی در متون منظوم سنت اول عرفانی (حدیقه سنایی، دیوان سنایی، آثار عطار، مثنوی مولوی، دیوان شمس، دیوان حافظ و ...)

روش ارزیابی:

ارزشیابی مستمر	میان ترم	آزمون نهایی	تحقیق (پروژه)
+	—	+	+

- انصاری هروی، خواجه عبدالله؛ (۱۳۶۵) رسائل، تصحیح وحید دستگردی، انتشارات فروغی، تهران.
- _____؛ (۱۳۶۲) طبقات الصوفیه، تصحیح محمد سرور مولایی، توس، تهران.
- _____؛ (۱۳۷۱) مناجات نامه، به کوشش حامد ربانی، نشر گنجینه، قم.
- _____؛ (۱۳۷۲) مجموعه رسائل، تصحیح محمد سرور مولایی، توس، تهران.
- _____؛ (۱۳۶۱) منازل السائرین؛ ترجمه روان فرهادی، مولی، تهران.
- بقلی شیرازی، روزبهان؛ (۱۳۴۴) شرح شطیات، تصحیح هانری کربن، انستیتو فرهنگی ایران و فرانسه، تهران.
- _____؛ (۱۳۳۷) عبهر العاشقین، طهوری، تهران.
- عین القضا همدانی؛ (۱۳۴۱) تمهیدات، تصحیح عقیف عسیران، دانشگاه تهران، تهران.
- _____؛ (بی تا) زبده الحقایق، مقدمه و تصحیح عقیف عسیران، انتشارات دانشگاه تهران، تهران.
- غزالی، احمد؛ (۱۳۵۹) سوانح العشاق، تصحیح و مقدمه هلموت ریتز،
- قشیری، ابوالقاسم عبدالکریم بن هوزان؛ (۱۳۹۶) رساله قشیریه، ترجمه ابوعلی حسن بن احمد عثمانی، تصحیح
- سیده مریم روضاتیان، سید علی اصغر میرباقری فرد، سخن، تهران.
- نجم رازی، عبدالله؛ (۱۳۵۳) مرصاد العباد من المبدأ الی المعاد، به اهتمام محمد امین ریاحی، بنگاه ترجمه و نشر کتاب.
- _____؛ (۱۳۳۱) الانسان الكامل، تصحیح و مقدمه ماریژان موله، انستیتو ایران و فرانسه، تهران.
- نسفی، عزیز؛ (۱۳۹۱) کشف الحقایق، تصحیح سید علی اصغر میرباقری فرد، سخن، تهران.
- _____؛ (۱۳۹۱) بیان التنزیل، مقدمه، تصحیح و تعلیق سید علی اصغر میرباقری فرد، سخن، تهران.
- هجویری، ابوالحسن علی بن عثمان؛ (۱۳۸۴) کشف المحجوب، تصحیح دکتر محمود عابدی، سروش، تهران.
- حافظ، شمس الدین محمد؛ (۱۳۶۲) دیوان حافظ، به تصحیح محمد قزوینی و قاسم غنی، زوار، تهران.
- _____ (۱۳۷۲) دیوان حافظ، به تصحیح پرویز خانلری، خوارزمی، تهران.
- سنایی غزنوی، مجدودبن آدم؛ (۱۳۵۹) حدیقه الحقیقه و طریقه الشریعه، تصحیح مدرس رضوی، دانشگاه تهران، تهران.
- _____؛ (۱۳۹۷) حدیقه الحقیقه و طریقه الشریعه، مقدمه، تصحیح و تعلیقات از محمد جعفر
- یاحقی و سید مهدی زرقانی، تهران، سخن.
- _____؛ (۱۳۶۲) دیوان اشعار، تصحیح محمدتقی مدرس رضوی، انتشارات سنایی، تهران.
- عراقی، فخر الدین ابراهیم بن بزرگمهر؛ (۱۳۹۲) کلیات، تصحیح نسرین محتشم، نشر زوار، تهران.
- عطار نیشابوری، فریدالدین؛ (۱۳۴۵) دیوان اشعار، تصحیح تقی تفضلی، بنگاه ترجمه نشر کتاب، تهران.
- _____؛ (۱۳۸۵) الهی نامه، تصحیح محمدرضا شفیعی کدکنی، سخن، تهران.
- _____؛ (۱۳۸۶) مصیبت نامه، تصحیح محمدرضا شفیعی کدکنی، سخن، تهران.
- _____؛ (۱۳۸۴) منطق الطیر، تصحیح محمدرضا شفیعی کدکنی، سخن، تهران.
- _____؛ (۱۳۹۰) منطق الطیر، تصحیح محمود عابدی و تقی پورنامداریان، سمت، تهران.
- _____؛ (۱۳۸۶) اسرارنامه، تصحیح محمدرضا شفیعی کدکنی، سخن، تهران.
- _____؛ (۱۳۸۱) اسرارنامه، تصحیح صادق گوهرین، زوار، تهران.
- _____؛ (۱۹۴۰) الهی نامه، تصحیح هلموت ریتز، مطبعة معارف، استانبول.
- غزالی، ابوحامد محمد؛ (۱۳۷۵). کیمیای سعادت، به کوشش حسین خدیو جم، علمی و فرهنگی، تهران.

- مولوی، جلال الدین محمد؛ (۱۳۶۶) کلیات شمس (دیوان کبیر)، تصحیح بدیع الزمان فروزانفر، امیرکبیر، تهران.
- مولوی، جلال الدین محمد؛ (۱۳۶۲) مثنوی معنوی، به سعی و اهتمام و تصحیح محمد استعلامی، زوار، تهران.
- میبیدی رشیدالدین؛ (۱۳۶۸) کشف الاسرار و عده الابرار، به اهتمام علی اصغر حکمت، امیرکبیر، تهران

عنوان درس: تحقیق در ادبیات حماسی و قهرمانی

عنوان درس به فارسی:	تعداد واحد: ۲	نوع واحد	جبرانی	نظری	دروس پیشنیاز:
				عملی	
	تعداد ساعت: ۳۲		پایه	نظری	
				عملی	
		اصلی - الزامی ☒	نظری ☒		
			عملی		
		اختیاری	نظری		
			عملی		

آموزش تکمیلی عملی:

☐ دارد
☒ ندارد
☐ سفر علمی
☐ سمینار
☐ کارگاه
☐ آزمایشگاه:

هدف:

بررسی و تحلیل زبان، ساختار و محتوای متون مشهور حماسی

سرفصل‌ها:

- ۱- شناخت کلیات و مبانی
- ۲- شناخت زبان حماسی
- ۳- تکوین بنیادهای حماسی در دوران پیشاتاریخی
- ۴- متنهای حماسی کهن (یشتها، یادگار زریران، خداینامه ها)
- ۵- انتقال متون ایرانی به دوران اسلامی از طریق ترجمه، ابن مقفع و دیگران
- ۶- شاهنامه سرائی پیش از فردوسی
- ۷- شناخت مبانی و زبان حماسی در شاهنامه فردوسی و دیگر متون حماسی
- ۸- بررسی و نقد پژوهش های ادبی در حوزه ادبیات حماسی بویژه شاهنامه فردوسی،
- ۹- متن خوانی شاهنامه

ارزش‌یابی مستمر	میان ترم	آزمون نهایی	تحقیق (پروژه)
+	—	+	+

منابع:

- شاهنامه، ابوالقاسم فردوسی، چاپ مسکو، به کوشش سعید حمیدیان، تهران، قطره، ۱۳۹۵
- شاهنامه، ابوالقاسم فردوسی، به تصحیح جلال خالقی مطلق، چاپ دوم، تهران، مرکز دایره المعارف بزرگ اسلامی، ۱۳۸۶
- یادداشت‌های شاهنامه (بخش‌های مربوط به سه جلد نخست)، جلال خالقی مطلق، تهران، مرکز دایره المعارف بزرگ اسلامی، ۱۳۸۹
- تفضلی احمد (۱۳۷۶) تاریخ ادبیات پیش از اسلام، تهران: سخن.
- حماسه سرایی در ایران، ذبیح الله صفا، تهران، امیرکبیر، ۱۳۹۳
- فردوسی، ریاحی، محمد امین، چاپ ششم، تهران، طرح نو، ۱۳۹۳

منابع برای مطالعه بیشتر:

- کتابشناسی فردوسی، ایرج افشار، فهرست آثار و تحقیقات درباره فردوسی و شاهنامه، تهران، میراث مکتوب، ۱۳۸۵.
- از اسطوره تا تاریخ، بهار، مهرداد، گرد آورنده و ویراسته: ابوالقاسم اسماعیل پور، تهران، چشمه، ۱۳۷۷.
- گل رنج‌های کهن، جلال خالقی مطلق، تهران، نشر مرکز، ۱۳۷۲.
- سخنهای دیرینه، جلال خالقی مطلق، تهران، نشر افکار ۱۳۸۱
- داستان داستانها، محمدعلی اسلامی ندوشن، تهران، توس، ۱۳۵۶
- سوگ سیاوش، شاهرخ مسکوب، تهران، خوارزمی، ۱۳۵۱
- شاه نامه ها، سیروس شمیسا، چاپ دوم، تهران، هرمس ۱۳۹۶

عنوان درس: تحقیق در متون غنایی

دروس پیشیاز:	نظری	جبرانی	نوع واحد	تعداد واحد: ۲	عنوان درس به فارسی: تحقیق در متون غنایی
	عملی				
	نظری	پایه		تعداد ساعت: ۳۲	
	عملی				
	نظری	اصلی - الزامی			
	عملی				
	نظری ☒	اختیاری ☒			
	عملی				

آموزش تکمیلی عملی:	
دارد ☐ ندارد ☒ سفر علمی ☐ سمینار ☐ کارگاه ☐ آزمایشگاه: ☐	

هدف

بررسی تحلیلی متون غنایی منظوم غیر داستانی و شناخت تحلیلی متون غنایی - داستانی منظوم

سرفصل ها

۱- بررسی و تحلیل اشعار غنایی منظوم غیر داستانی:

۱-۱- مدایح (رودکی، منوچهری، فرخی، انوری، خاقانی، ظهیر و...):

۲-۱- شکوائیه (مسعود سعد، منوچهری، انوری، خاقانی و...):

۳-۱- حبسیه (مسعود سعد، خاقانی و...):

۴-۱- نیایش (عطار، مولوی و...):

۵-۱- غزل (رودکی، شهید بلخی، فرخی سیستانی، خاقانی، انوری، سعدی، مولوی، حافظ، صائب، بیدل و...):

۶-۱- مرثیه (خاقانی، فرخی و...):

۱-۷- تحلیل گونه‌های ادبی غنایی: ساقی نامه، ده نامه، شهر آشوب، هجو، هزل و ...

۲- بررسی و تحلیل داستان های غنایی منظوم (خسرو و شیرین، لیلی و مجنون، هفت پیکر، ویس و رامین، بیژن و منیژه)

۲-۱- بررسی همانندی ها و تفاوت های داستان پردازی عاشقانه (بویژه مقلدان نظامی و نظامی)

۲-۲- طبقه بندی داستان های عاشقانه (از نظر خاستگاه، عناصر داستانی، جنبه‌های بلاغی، ادبی و....)

۳- بررسی و تحلیل داستان های غنایی- رمزی منظوم (سلامان و ابسال، شمس و قمر، ناز و نیاز، آذر و سمندر، سرو و تدرؤ)

۴- تحلیل زبان غنایی

روش ارزیابی:

ارزش‌یابی مستمر	میان ترم	آزمون نهایی	تحقیق (پروژه)
+	—	+	+

منابع :

- دیوانها و منظومه های شاعران یاد شده

منابع برای مطالعه بیشتر:

- امامی نصرالله (۱۳۶۹) مرثیه سرایی در ادب فارسی، اهواز: جهاد دانشگاهی.
- ظفری ولی الله (۱۳۶۴) حبسیه سرایی در ادب فارسی، تهران: امیرکبیر.
- بررسی و تحلیل مناجاتهای منظوم فارسی، مهدی ملک ثابت، بنیاد فرهنگی پژوهشی ریحانه الرسول یزد، ۱۳۸۱
- غلامرضایی محمد (۱۳۹۳) داستان های غنایی، تهران: مرکز نشر دانشگاهی.
- پورنامداریان، تقی (۱۳۹۱) رمز و داستان های رمزی، چاپ هشتم، تهران: علمی و فرهنگی.
- تفضلی احمد (۱۳۷۶) تاریخ ادبیات پیش از اسلام، تهران: سخن.
- شفیع کدکنی محمدرضا (۱۳۸۶) زمینه اجتماعی شعر فارسی، تهران: اختران، زمانه.
- پورنامداریان تقی (۱۳۹۲) گمشده لب دریا، چاپ چهارم، تهران: سخن.
- ارسطو، (۱۳۹۵) هنر شاعری، ترجمه دکتر فتح الله مجتبایی، تهران: فردوس.

- بروستر اسکات (۱۳۹۵) شعر غنایی، ترجمه رحیم کوشش، تهران، سیزان.
- شفیعی کدکنی، محمد رضا (۱۳۹۲) موسیقی شعر، چاپ چهاردهم، تهران: آگاه.
- شفیعی کدکنی، محمد رضا (۱۳۹۱) رستاخیز کلمات، تهران: سخن.
- scott juli (1987) Medieval Persian court poetry, Princeton university press,.

عنوان درس: تحقیق در متون حکمی عرفانی (۲)

دروس پیشنهادی:	نظری	جبرانی	نوع واحد	تعداد واحد: ۲	عنوان درس به فارسی: تحقیق در متون حکمی عرفانی (۲)
	عملی				
	نظری	پایه			
	عملی				
	نظری	اصلی - الزامی		تعداد ساعت: ۳۲	
	عملی				
	نظری ☒	اختیاری ☒			
	عملی				

آموزش تکمیلی عملی:	
دارد ☐ ندارد ☒ سفر علمی ☐ سمینار ☐ کارگاه ☐ آزمایشگاه: ☐	

هدف

بررسی و تحلیل زبان، ساختار و محتوای متون مشهور منشور و منظوم سنت دوم عرفانی

سرفصلها

۱. شناخت مبانی عرفان و تصوف در سنت دوم عرفانی
۲. شناخت زبان عرفانی در سنت دوم عرفانی
۳. تحلیل مشرب عرفانی ابن عربی از طریق خواندن فصهای اول تا سوم فصوص الحکم و بررسی و تحقیق در دیگر فصهای این کتاب و فتوحات مکیه
۴. تحلیل مشرب و زبان عرفانی لمعات عراقی، شرح فصوص الحکم تالیف تاج الدین حسین خوارزمی و رکن الدین شیرازی
۵. تحلیل مشرب و زبان عرفانی گلشن راز، دیوان محمد شیرین مغربی و منتخبی از آثار منظوم جامی

روش ارزیابی:

ارزش یابی مستمر	میان ترم	آزمون نهایی	تحقیق (پروژه)

- آشتیانی، جلال الدین؛ (۱۳۸۵) شرح مقدمه قیصری بر فصوص الحکم، باستان، تهران.
- ابن ترکه اصفهانی، صاین الدین؛ (۱۳۸۴) شرح تائیه ابن فارض، به کوشش اکرم نعمتی جودی، نشر میراث مکتوب، تهران.
- ابن عربی، محی الدین (۱۳۷۰) فصوص الحکم، تعلیقات ابوالعلاء عفیفی، انتشارات الزهراء، چاپ دوم، تهران
- ابن فناری، محمد بن حمزه؛ (۱۳۶۷) مصباح الانس، انتشارات فجر _ ارشاد اسلامی، تهران.
- ایزوتسو، توشیهیکو؛ (۱۳۷۸) صوفیسم و تائوئیسم، ترجمه محمد جواد گوهری، روزنه، تهران.
- بلاتیوس، امین؛ (۱۹۷۹) ابن عربی، حیات و مذهب، ترجمه عبدالرحمن بدوی، کویت.
- جامی، عبدالرحمن؛ (۱۳۹۸) نقد النصوص با مقدمه تصحیح و تعلیقات ویلیام چیتیک، انجمن حکمت و فلسفه، تهران.
- جندی، مؤید الدین محمود؛ (۱۳۸۱) شرح فصوص الحکم، تصحیح و تعلیق جلال الدین آشتیانی، قم، بوستان کتاب.
- جهانگیری، محسن؛ (۱۳۷۵) محی الدین بن عربی چهره برجسته عرفان اسلامی، دانشگاه تهران، تهران.
- چیتیک، ویلیام (۱۳۸۵) عوالم خیال، ترجمه قاسم کاکایی، هرمس، تهران.
- خوارزمی، کمال الدین حسین بن حسن؛ (۱۳۸۲) شرح فصوص الحکم، به اهتمام نجیب مایل هروی، تهران، مولی.
- رحیمیان، سعید؛ (۱۳۸۳) مبانی عرفان نظری، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت).
- رکن الدین شیرازی (بابا رکن) (۱۳۹۵) شرح فصوص الحکم، تصحیح حامد ناجی، سخن، تهران.
- عراقی، فخر الدین ابراهیم بن بزرگمهر؛ (۱۳۹۲) کلیات، تصحیح نسرین محتشم، نشر زوار، تهران.
- عفیفی، ابوالعلا (۱۳۹۳) شرح فصوص الحکم، ترجمه نصرالله حکمت، نشر الهام، تهران.
- فرغانی، سعید الدین سعید؛ (۱۳۹۸ ق .) مشارق الدراری، به کوشش جلال الدین آشتیانی، انجمن حکمت و فلسفه، تهران.
- قونیوی، صدرالدین؛ (۱۳۶۵) مفتاح الغیب، به کوشش محمد خواجوی، انتشارات مولا، تهران.
- قیصری، داود بن محمود؛ (۱۳۶۳) شرح فصوص الحکم ابن عربی، انتشارات بیدار.
- کاشانی، عبدالرزاق؛ (۱۳۷۰) شرح فصوص الحکم ابن عربی، انتشارات بیدار.
- همدانی، میر سید علی؛ (۱۳۶۳) مشارق الاذواق، به کوشش محمد خواجوی، انتشارات مولا، تهران

عنوان درس: متون تفسیری به عربی

عنوان درس به فارسی: متون تفسیری به عربی	تعداد واحد: ۲	نوع واحد	جبرانی	نظری	دروس پیش نیاز:	
			عملی			
	تعداد ساعت: ۳۲			پایه		نظری
				عملی		
				اصلی -		نظری
				الزامی		عملی
				اختیاری ☒		نظری ☒
						عملی
آموزش تکمیلی عملی:						
دارد ☐ ندارد ☒ سفر علمی ☐ سمینار ☐ کارگاه ☐ آزمایشگاه: ☐						

هدف:

مطالعه و تحقیق در تفاسیر عربی کلام الله مجید با تأکید بر مکاتب تفسیری قرآن با رویکردهای مختلف

سرفصل ها:

- ۱- تحقیق و قرائت و ترجمه مآثورات منقول از رسول اکرم (ص) و ائمه شیعه در تفاسیر آیات
- ۲- تحقیق و قرائت و ترجمه بخشی در تفاسیر منسوب به ائمه مانند امام جعفر صادق و امام حسن عسگری علیه السلام
- ۳- تحول تفاسیر قرآن در زبان عربی
- ۴- تفاسیری که ایرانیان به زبان عربی نوشته اند
- ۵- شیوه های مختلف تفاسیر قرآن به زبان عربی
- ۶- مکاتب و رویکردهای تفسیری در زبان عربی اعم از عام ، روایی ف کلامی ، فلسفی و عرفانی
- ۷- تحقیق و ترجمه بخش هایی از تفاسیر عرفانی

ارزش‌یابی مستمر	میان ترم	آزمون نهایی	تحقیق (پروژه)
+	—	+	+

منابع:

- تفاسیر کلام الله مجید به زبان عربی با رویکرد تفسیر عام مانند تفسیر طبری ، تفسیر ابن کثیر تفسیر جوامع الجامع و مجمع البیان و تبیان شیخ توسی و المیزان
- تفاسیر کلام الله مجید با رویکرد روایی مانند تفسیر منسوب به امام حسن عسگری (ع) و ...
- تفاسیر کلام الله مجید با رویکرد عرفانی مانند تفسیر منسوب به امام جعفر صادق (ع)، تفسیر تستری ، حقایق التفسیر سلمی ، لطائف الاشارات قشیری و عرایس البیان روزبهان بقلی
- تفاسیر کلام الله مجید با رویکرد ادبی و بلاغی مانند تفسیر کشاف زمخشری، بیان التنزیل و اسرار التأویل بیضاوی
- تفاسیر کلام الله مجید با رویکرد کلامی و فلسفی مانند تفسیر القرآن ابومنصور ماتریدی مفاتیح الغیب فخر رازی ، الکشف و البیان ثعلبی نیشابوری

عنوان درس: فلسفه زبان

عنوان درس به فارسی: فلسفه زبان	تعداد واحد: ۲	نوع واحد	جبرانی	نظری	دروس پیشنهادی:
				عملی	
	پایه		نظری		
			عملی		
	اصلی - الزامی		نظری		
			عملی		
	اختیاری ☒		نظری ☒		
			عملی		

آموزش تکمیلی عملی:					
دارد ☐ ندارد ☒ سفر علمی ☐ سمینار ☐ کارگاه ☐ آزمایشگاه: ☐					

هدف:

آشنایی با نظریه های مهم مربوط به منشأ، سرشت و کاربرد شناسی زبان و چیستی معنا

سرفصل ها:

۱- مباحث مربوط به نظریه معنا:

۱-۱- چیستی معنا (نظریه های حکایی، تصویری و رفتاری)

۱-۲- هم معنایی (تعریف، ارتباط آن با معنای وصفی، تقسیمات هم معنایی: تام، غیرتام و ...)

۱-۳- معناداری

۱-۴- تحلیلی بودن (وجود یا عدم قضایای تحلیلی، نسبی و مطلق بودن تحلیلیت، نسبت تحلیلیت با پسین و پیشین بودن و ...)

۱-۵- استلزام

۲- مباحث مربوط به نظریه حکایت یا ارجاع:

- ۲-۱- نامگذاری (چیستی نام خاص، نسبت آن با لفظ خاص و وصف معین)
- ۲-۲- چیستی صدق (نظریه مطابقت، نظریه تلائم، نظریه پراگماتیستی، نظریه حشو زوائد، نظریه نقل قول بد و نظریه معناشناختی)
- ۲-۳- دلالت (فرق میان مدلول یا محکی با معنی یا مفهوم)
- ۲-۴- گستره مصادیق (فرق گسترده مصادیق با محکی، گستره مصادیق جمله های اخباری، و گستره مصادیق تعابیر محمولی)
- ۲-۵- مقادیر متغیرها (افراد، قضایا، عملگرهای نحوشناختی یا منطقی مانند سورها به عنوان پاره ای از مقادیر متغیرها، ثوابت منطقی، متغیرهای وابسته یا ظاهری و ...)

۳- مباحث مربوط به کاربردشناسی فلسفی:

۳-۱- وحدت جمله و کثرت معانی که از جمله فهمیده می شود.

۳-۲- نظریه افعال گفتاری

۳-۳- نظریه مکامله یا نظریه به معانی ضمنی

منابع:

- درآمدی بر فلسفه زبان، ویلیام لایکن، ترجمه محمدمیثم امینی، هرمس ۱۳۹۵
- فلسفه زبان، آلستون، ترجمه ایرانمنش و احمدرضا جلیلی، ۱۳۸۱، نشر سهروردی
- فلسفه زبان، کریستوفر پیکاک، ترجمه یاسر خوشنویس، حکمت ۱۳۹۳
- افعال گفتاری، جستاری در فلسفه زبان، جان آر سرل، ترجمه محمدعلی عبداللهی، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی ۱۳۸۵
- زبان، حقیقت و منطق، آیر، ترجمه منوچهر بزرگمهر، دانشگاه صنعتی شریف
- از فلسفه به زیانشناسی، شیوان چیمن، ترجمه حسین صافی، گام نو، ۱۳۸۴

- An Introduction to the Philosophy of Language, Michael Morris, Cambridge University Press 2007.
- The Bloomsbury Companion to the Philosophy of Language, Edited by Manuel Garcia-Carpintero and Max Kolbel, Bloomsbury Academic 2014
- The Blackwell Guide to the Philosophy of Language, Edited by Michael Devitt and Richard Hanley, Blackwell 2006.

عنوان درس: فلسفه ادبیات

عنوان درس به فارسی: فلسفه ادبیات	تعداد واحد: ۲	نوع واحد	جبرانی	نظری	دروس پیشیاز:
				عملی	
	تعداد ساعت: ۳۲		پایه	نظری	
				عملی	
	اصلی - الزامی		نظری		
			عملی		
	اختیاری ☒		نظری ☒		
			عملی		

آموزش تکمیلی عملی:

☐ دارد ☒ ندارد ☐ سفر علمی ☐ سمینار ☐ کارگاه ☐ آزمایشگاه:

هدف:

آشنایی با فلسفه ادبیات، هدف، روش مطالعه و قلمرو آن

سرفصل ها:

۱. کلیات و تعاریف

۲. پیوند فلسفه ادبیات، با فلسفه، ادبیات، نظریه و نقد ادبی

۳. نسبت ادبیات و جهان خارج

۴. کنش ادبی

۵. نسبت ادبیات و هنر و سایر کنشهای انسانی

۶. ماهیت ادبیات(ادبیات چه هست و چه نیست) و علل اربعه آن

۷. انواع ادبی و آثار ادبی

۸. معنا و نسبت ادبیات و حقیقت

۹. ارزش صدق و کذب گزاره های ادبی

۱۰. اعتبار ارزیابی ادبی

۱۱. ادبیات و احساسات (عواطف)

۱۲. ادبیات و ارزشگذاری اخلاقی

۱۳. تحلیل و استعاره

۱۴. اثر ادبی و نویسنده آن

روش ارزیابی:

ارزش‌یابی مستمر	میان ترم	آزمون نهایی	تحقیق (پروژه)
+	—	+	+

منابع:

- An Introduction to the Philosophy of Language, Michael Morris, Cambridge University Press 2007.
- The Bloomsbury Companion to the Philosophy of Language, Edited by Manuel Garcia-Carpintero and Max Kolbel, Bloomsbury Academic 2014
- The Blackwell Guide to the Philosophy of Language, Edited by Michael Devitt and Richard Hanley, Blackwell 2006.

عنوان درس: تحقیق در علوم بلاغی

دروس پیش‌نیاز:	نظری	جبرانی	نوع واحد	تعداد واحد: ۲	عنوان درس به فارسی: تحقیق در علوم بلاغی
	عملی				
	نظری	پایه		تعداد ساعت: ۳۲	
	عملی				
	نظری	اصلی - الزامی			
	عملی				
	☒ نظری	☒ اختیاری			
	عملی				

آموزش تکمیلی عملی:

☐ دارد ☒ ندارد ☐ سفر علمی ☐ سمینار ☐ کارگاه ☐ آزمایشگاه:

هدف:

درک زبان ادبی و زیبایی های آن از طریق مطالعه مبانی بلاغت، بررسی نظریه های زیبایی شناسی قدیم و جدید، همچنین فهم دقایق علوم بلاغی از قبیل معانی و بیان و بدیع

سرفصل ها:

۱. واکاوی موضوعات علم معانی و بیان و بدیع.
۲. مطالعه، بررسی، نقد نظریه های مربوط به بلاغت قدیم و جدید.
۳. تقویت توان نقادی و قدرت ارزیابی و نقد بلاغی متون ادب فارسی از طریق پژوهش های انتقادی در نظریه های زیبایی شناسی قدیم و جدید.

روش ارزیابی:

ارزشیابی مستمر	میان ترم	آزمون نهایی	تحقیق (پروژه)
+	—	+	+

منابع:

- ۱- تفتازانی، مسعودابن عمر (۱۳۷۴ق: ۱۳۳۴ ش)؛ المطول فی شرح تلخیص المفتاح، به اهتمام محمود کتابچی، تهران، مکتبه العلمیه الاسلامیه.
- ۲- جرجانی، عبدالقاهر (۱۳۹۸ق: ۱۹۷۸)؛ دلائل الاعجاز فی القرآن، تصحیح محمد عبده و محمد محمود شنیطی و حاشیه محمد رشیدرضا، بیروت، دارالمعرفه.
- ۳- شوقی ضیف (۱۹۶۵: ۱۳۴۳)؛ البلاغه: تطور و تاریخ، قاهره، دارالمعارف.
- ۴- هاشمی، احمد (۱۳۸۹)؛ جواهر البلاغه: فی المعانی و البیان و البدیع، تهران، الهام.

منابع برای مطالعه بیشتر:

- ابن رشیق القيروانی، حسن بن علی (۱۴۲۴ق)؛ العمده فی محاسن الشعر و آدابه و نقده، تصحیح عبدالحمید هنداوی، بیروت، المکتبه العصریه.
- ابی هلال العسکری، الحسن بن عبدالله سهل (۱۹۷۱)؛ الصناعتین: الکتابه و الشعر، تصحیح علی محمد البجاوی و محمد ابوالفضل ابراهیم، قاهره، عیسی البابی الحلبی و شرکاء.
- جاحظ، عمرو بن بحر (۱۴۲۱ق: ۲۰۰۰)؛ البیان و التبیین، تصحیح حسن سندوی، بیروت، مکتب الهلال.
- جرجانی، عبدالقاهر (۱۹۱۲)؛ اسرار البلاغه، تصحیح هلموت ریتز، استانبول، وزارت المعارف.
- وطواط، رشیدالدین محمد (۱۳۰۸ش)؛ حدائق السحر فی دقائق الشعر، تصحیح و اهتمام عباس اقبال، تهران، کتابخانه کاوه.
- شوقی ضیف، تاریخ و تطور علوم بلاغت، ترجمه محمدرضا ترکی، تهران: سمت، ۱۳۸۳؛
- شفیعی کدکنی، محمدرضا، صور خیال در شعر فارسی، آگاه، ۱۳۶۶؛
- سوانه، پیر، مبانی زیبایی شناسی، ترجمه محمدرضا ابوالقاسمی، تهران: نشر ماهی، ۱۳۹۱؛
- محمد عباس، عبدالقاهر جرجانی و دیدگاههای نوین نقد ادبی، ترجمه مریم مشرف؛ تهران: چشمه، ۱۳۸۷؛
- فتوحی، محمود، بلاغت تصویر، تهران: سخن، ۱۳۸۹؛
- وحیدیان کامیار، تقی، بدیع از دیدگاه زیبایی شناسی، انتشارات دوستان، تهران: سمت، ۱۳۸۳؛

- I.A.Richards(1936). The Philosophy of Rhetoric, Newyork and London, Oxford University press.
- Jim A, Kuypers(2009). Rhetorical Criticism: Perspective in Action, Lexington Books.
- Lakoff, George ; Mark Jonson(2003). Metaphors we live by, Chicago, University Of Chicago.
- Lakoff, George , The Contemporary Theory of Metaphor, To Appear in Ortony, Andrew (ed.) Metaphor and Thought (2nd edition), Cambridge University Press.1992

عنوان درس: تحقیق در ادبیات معاصر

عنوان درس به فارسی: تحقیق در ادبیات معاصر	تعداد واحد: ۲	نوع واحد	جبرانی	نظری	دروس پیشیاز:
			عملی		
	پایه		نظری		
			عملی		
	اصلی- الزامی		نظری		
			عملی		
	اختیاری ☒		نظری ☒		
			عملی		
آموزش تکمیلی عملی:					
دارد ☐ ندارد ☒ سفر علمی ☐ سمینار ☐ کارگاه ☐ آزمایشگاه: ☐					

هدف:

تحلیل متون برجسته معاصر و شناخت نقش آن‌ها در تحولات ادبی.

سرفصل‌ها:

۱. بازشناسی جریان‌های موثر در نوشتدگی ادبیات ایران (شعر و نثر) از دوره قاجار تا امروز
۲. بررسی جریان‌های عمده‌ی سیاسی، اجتماعی و فرهنگی ایران از دوره‌ی قاجار به بعد. ریشه‌شناسی عوامل و موانع نواندیشی ادبی در دوره مشروطه و نسبت آن‌ها با فرهنگ ایرانی اسلامی.
۳. بررسی نقش جریان‌های ادبی تجددطلب و سنت‌گرا در حوزه‌های گوناگون ادبی (شعر، داستان، نمایش‌نامه، پژوهش ادبی و ...) با نگاهی به آثار برجسته در هر حوزه.
۴. ارزیابی میزان تأثیر فرهنگ غرب در تحولات ادبی معاصر و عوامل موثر در آشنایی با ادبیات غرب.
۵. بازنمایی مشخصه‌های هر یک از انواع مهم شعر و نثر معاصر و ارزیابی کارکردهای هر یک از آن‌ها در جامعه‌ی ادبی.
۶. بازشناسی ویژگی‌های نثر دوره‌ی بیداری، تأثیر مشروطیت بر نثر فارسی، شناسایی انواع نثر (مطبوعاتی، اداری، داستانی، تحقیقاتی و ...) و تحلیل گزیده‌ای از آثار نویسندگان مختلف دوره‌ی بیداری تا اکنون.
۷. شناسایی مبانی و شیوه‌های نوگرایی در انواع شعر معاصر و تحلیل آثار برجسته‌ی شعری از دوره‌ی مشروطه تا کنون.

روش ارزیابی:

ارزش‌یابی مستمر	میان ترم	آزمون نهایی	تحقیق (پروژه)
+	—	+	+

منابع

- آراین‌پور، یحیی. / از صبا تا نیما، دوره سه جلدی (جلد سوم / از نیما تا روزگار ما)، تهران: زوار، ۱۳۸۷.
- لنگرودی، شمس. تاریخ تحلیلی شعر نو (۴ جلد)، تهران، نشر مرکز، ۱۳۹۰.
- میرعبدینی، حسن، صد سال داستان نویسی در ایران (۴ جلد)، تهران: نشر چشمه، ۱۳۸۷.
- کریمی حکاک، احمد، طلّیعه‌ی تجدد در شعر فارسی، ترجمه‌ی مسعود جعفری، تهران: مروارید، ۱۳۸۸.
- شفیعی کدکنی، محمدرضا، با چراغ و آینه، تهران: سخن، ۱۳۹۰.
- بالایی، کریستف، پیدایش رمان فارسی، ترجمه‌ی مهوش قویمی و نسرین خطاط، تهران: معین، ۱۳۷۷.
- شفیعی کدکنی، محمدرضا. ادوار شعر فارسی، تهران: سخن، ۱۳۸۰.
- حسن لی، کاووس، گونه‌های نوآوری در شعر معاصر ایران، تهران: نشر ثالث، ۱۳۸۶.
- زرقانی، مهدی، چشم‌انداز شعر معاصر ایران (جریان‌شناسی شعر ایران در قرن بیستم)، تهران: ثالث، ۱۳۹۴.
- دهقانی، محمد، پیش‌گامان نقد ادبی ایران، تهران: سخن، ۱۳۸۰.
- جورکش، شاپور، بوطیقای شعر نو، تهران: ققنوس، ۱۳۹۳.
- نیمایوشیج، در باره شعر و شاعری به کوشش سیروس طاهباز، تهران: دفترهای زمانه، ۱۳۶۸.
- حمیدیان، سعید، داستان دگردیسی، تهران: نیلوفر، ۱۳۸۱.
- اخوان ثالث، مهدی، بدعت‌ها و بدایع نیما و عطا و لقای نیمایوشیج، تهران: زمستان، ۱۳۹۶.

عنوان درس: متون نظم و نثر عربی (۲)

عنوان درس به فارسی: متون نظم و نثر عربی (۲)	تعداد واحد: ۲	نوع واحد	جبرانی	نظری	دروس پیشنیاز:	
				عملی		
	تعداد ساعت: ۳۲			پایه		نظری
						عملی
				اصلی - الزامی		نظری
						عملی
				اختیاری ☒		نظری ☒
						عملی
آموزش تکمیلی عملی:						
دارد ☐ ندارد ☒ سفر علمی ☐ سمینار ☐ کارگاه ☐ آزمایشگاه: ☐						

هدف:

قرائت و درک متون برجسته عربی و دقایق ادبی و بلاغی آن

سرفصل ها:

۱. خواندن و درک نمونه هایی از معلقات، شعر صعلیک، شعر حماسه، مفاخره، نقائض، رثا، شعر مدحی درباری، شعر دینی، شعرهای عاشقانه و عشق عذری، موشحات؛ شعر معاصر (انقلابی، اجتماعی، سیاسی، عاشقانه، مقاومت) با بیان لغات و ترکیبات لغوی، اصطلاحات، تلمیحات و نکات ادبی و بلاغی.

۲. نمونه هایی از تفسیر قرآن، تاریخ، حکایات، نقد ادبی مقامات، اخوانیات با بیان لغات و ترکیبات لغوی، اصطلاحات، تلمیحات و نکات ادبی و بلاغی.

روش ارزیابی:

ارزشیابی مستمر	میان ترم	آزمون نهایی	تحقیق (پروژه)
+	—	+	+

منابع:

- طبرسی، فضل بن حسن، تفسیر جوامع الجامع، ترجمه احمد امیری شادمهری، با مقدمه واعظ زاده خراسانی، ۶ جلد، مشهد: بنیاد پژوهشهای اسلامی، ۱۳۷۴.
- شیخو، لوئیس؛ مجانی الحدیثه؛ بیروت: دارالمشرق، ۱۳۹۳ق.
- ابی تمام، دیوان ابی تمام، بیروت، دار الکتب العلمیه، بی تا.
- شریف رضی، دیوان، بیروت، دار الرقم، ۲ جلد، ۱۹۹۹.
- ابوالعلاء المعری، رساله الغفران، قاهره، المكتبة التجارية الكبرى، ۱۹۲۵
- ابن مقفع، کلیله و دمنه، شرح دکتر حبیب یوسف مغنیه، بیروت؛ دار المكتبة الهلال، ۲۰۰۶
- شوقی ضیف تاریخ الادب العربی، قاهره: دارالمعارف، ۱۹۹۶.

منابع برای مطالعه بیشتر:

- ابن قتیبه، مقدمه الشعر والشعراء، بیروت: دار الثقافة، بی تا.
- مقامات بدیع الزمان، بدیع الزمان همدانی، بیروت، دار المكتبة الهلال، ۲۰۰۲
- مقامات حریری، قاسم بن علی حریری، بیروت، دار بیروت، دار صار، ۱۹۵۸
- دیوان ابن فارض و نیز شرح تائیه ی ابن فارض (مشارق الدراری)، سعد الدین سعید فرغانی، با مقدمه استاد جلال الدین آشتیانی، مشهد، انجمن فلسفه و عرفان اسلامی، ۱۳۷۵
- الجاحظ، البیان والتبیین، دار المكتبة الهلال، ۳ جلد، ۱۹۹۲.
- زمخشری الکشاف، ترجمه مسعود انصاری، تهران: ققنوس، ۱۳۸۹.
- ابو عبیده، محمد بن مثنی، النقائص بین الجریر والاخلط والفرزدق، بیروت دار صار، بی تا.
- بوصیری، قصیده برده، ارومیه، حسینی اصل، ۱۳۸۳.
- راغب الاصفهانی، المحاضرات الادبا، بیروت، دار مكتبة الحياه، بی تا.
- ابو هلال عسکری، الصناعتین، بیروت، مكتبة العصریه، ۱۴۱۹ ق.
- ابوحیان توحیدی، الامتاع و الموائسه، تونس، دار بوسلامه، ۱۹۸۳م.
- عمر فروخ، تاریخ الادب العربی، بیروت، دارالعلم، ۱۹۹۷.
- بستانی بطرس، ادباء العرب فی الاندلس، بیروت، مكتبة صادر، ۱۹۳۷م.
- احسان عباس، تاریخ النقد الادبی عندالعرب، عمان: دار الشروق، ۱۹۹۳.
- اسوار موسی، از سرود باران تا مزامیر گل سرخ، تهران، سخن: ۱۳۸۱.
- نازک الملائکه، قضايا الشعر المعاصر، بیروت، دارالعلم، ۱۹۷۴.
- آثار نجیب محفوظ
- آثار توفیق الحکیم (نمایشنامه)

عنوان درس: فرهنگ و زبانهای باستانی ایران

عنوان درس به فارسی: فرهنگ و زبانهای باستانی ایران	تعداد واحد: ۲	نوع واحد	جبرانی	نظری	دروس پیشنهادی:
			عملی		
	پایه		نظری		
			عملی		
	اصلی - الزامی		نظری		
			عملی		
	اختیاری ☒		نظری ☒		
			عملی		
آموزش تکمیلی عملی:					
دارد ☐ ندارد ☒ سفر علمی ☐ سمینار ☐ کارگاه ☐ آزمایشگاه: ☐					

هدف:

آشنایی با زبانها، خطوط و متون ادبی ایران پیش از اسلام و سیر تحول آنها.

سرفصل ها:

- ۱- آشنایی با دوره‌های مختلف تحول زبان ایرانی در دوره پیش از اسلام (حدود هزاره دوم ق. م تا ورود اسلام به ایران) و بررسی آنها طی دو دوره باستان و میانه
- ۲- مطالعه و بررسی زبان فارسی باستان، نظام آوایی و صرفی این زبان، خط میخی و الفبای آن، کتیبه‌ها و تاریخ رمزگشایی آنها، خوانش و ترجمه متنی ساده به این خط
- ۳- زبان اوستایی، نظام آوایی و صرفی زبان اوستایی، کتاب اوستا، تاریخچه و نحوه رمزگشایی خط اوستایی، الفبای این خط
- ۴- زبانهای ایرانی میانه شرقی و نظامهای آوایی و صرف و نحوی آنها، شناخت الفبا، خطوط و آثار به جا مانده از این زبانها و تداوم آنها در دوره اسلامی؛
- ۵- زبانهای ایرانی میانه غربی همچون زبان پهلوی اشکانی، زبان پهلوی ساسانی و زبان مانوی، آشنایی با نظامهای آوایی، صرف و نحوی، و خطوط این زبان و آثار به جا مانده از آنها

ارزش‌یابی مستمر	میان ترم	آزمون نهایی	تحقیق (پروژه)
+	—	+	+

منابع:

- ابوالقاسمی، محسن: راهنمای زبان‌های باستانی ایران، ج ۲، تهران، سمت، ۱۳۷۵.
- ارانسکی، ای.م.: زبان‌های ایرانی، ترجمه علی اشرف صادقی، تهران، سخن، ۱۳۷۸.
- اشمیت، رودیگر: راهنمای زبانهای ایرانی میانه، ترجمه حسن رضائی باغ بیدی و...، تهران، انتشارات ققنوس، ۲ جلد،

۱۳۸۲

- مولائی، چنگیز: راهنمای زبان فارسی باستان، ویراست دوم، تهران، نشر مهرنامک، ۱۳۸۷
- راشد محصل، محمدتقی: درآمدی بر دستور زبان اوستایی؛ بررسی یسن نهم، کاویان، شمع فروزان، ۱۳۶۴
- آموزگار، ژاله، زبان، فرهنگ، اسطوره، تهران، معین، ۱۳۸۶

منابع برای مطالعه بیشتر:

- باقری، مهری: تاریخ زبان فارسی، تهران، قطره، ۱۳۷۳.
- برجیان، حبیب: کتابت زبانهای ایرانی، تهران، سروش، ۱۳۷۹.
- برونر، کریستوفر: نحو در ایران میانه غربی، ترجمه رقیه بهزادی، نشر بردار، ۱۳۷۳.
- بهار، مهرداد: واژه‌نامه بندهش، بنیاد فرهنگ ایران، ۱۳۴۵.
- __، __: واژه‌نامه گزیده‌های زاداسپر، بنیاد فرهنگ ایران، ۱۳۵۱.
- بهرامی، احسان: فرهنگ واژه‌های اوستایی: بر پایه فرهنگ کاتکا و نگرش به فرهنگهای دیگر، نشر بلخ، ۱۳۶۹.
- پی‌یر لوکوک، کتیبه‌های هخامنشی، ترجمه نازیلا خلخالی، تهران، فرزانه، ۱۳۸۲.
- تفضلی احمد (۱۳۷۶) تاریخ ادبیات پیش از اسلام، تهران: سخن.
- تفضلی، احمد: واژه‌نامه مینوی خرد، بنیاد فرهنگ ایران، ۱۳۴۸.
- جکسون، آبراهام والناتین ویلیامز: دستور زبان اوستایی، ترجمه رقیه بهزادی، فرزانه، ۱۳۷۶.
- جنیدی، فریدون: نامه پهلوانی: (خودآموز خط و زبان پهلوی اشکانی، ساسانی)، بنیاد نیشابور، ۱۳۶۰.
- راستارگوئی، ویکتورسکی یویچ: دستور زبان فارسی میانه، ترجمه: ولی‌الله شادان، بنیاد فرهنگ ایران، ۱۳۴۷.
- راشد محصل، محمدتقی، کتیبه‌های ایران باستان، تهران، دفتر پژوهشهای فرهنگی، ۱۳۸۰.
- رضایی باغ بیدی، حسن، تاریخ زبان‌های ایرانی، تهران، دائرة المعارف بزرگ اسلامی، ۱۳۸۸.
- رایشلت، هانس: رهیافتی به گاهان زرتشت و متن‌های نو اوستایی متن دین دبیره و آوانوشت لاتین، ترجمه جلیل دوستخواه، ققنوس، ۱۳۸۲.
- زرشناس، زهره، جستارهایی در زبان‌های ایرانی میانه شرقی، تهران، فروهر، ۱۳۸۰.
- __، __:، دستنامه سغدی، تهران، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۱۳۸۷.
- __، __: زبان و ادبیات ایران باستان، تهران، دفتر پژوهش‌های فرهنگی، ۱۳۸۵.

- __، __: شش متن سغدی، تهران، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۱۳۸۰.
- رضایی، حسن: راهنمای زبان پارسی (پهلوی/اشکانی)، ققنوس، ۱۳۸۵.
- ساکولوف، سرگی نیکالایویچ: زبان اوستایی، ترجمه رقیه بهزادی، مؤسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی، ۱۳۷۰.
- فره‌وشی، بهرام: فرهنگ پهلوی، بنیاد فرهنگ ایران، ۱۳۴۶.
- کیا، صادق: واژه‌های فارسی میانه در هشت واژه‌نامه فارسی، فرهنگستان زبان ایران، ۱۳۵۷.
- مشکور، محمد جواد: فرهنگ هنوارش‌های پهلوی، بنیاد فرهنگ ایران، ۱۳۴۶.
- مکنزی، دیوید نیل: فرهنگ کوچک زبان پهلوی، ترجمه مهشید میرفخرایی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۱۳۷۳.
- مقدم، محمد: راهنمای ریشه فعلهای ایرانی در زبان اوستا و فارسی باستان و فارسی کنونی با پیوستی از فعلهای فارسی، علمی، ۱۳۴۲.
- منصوری، یدالله: بررسی ریشه‌شناختی فعلهای زبان پهلوی (فارسی میانه زردشتی)، فرهنگستان زبان و ادب فارسی؛ نشر آثار، ۱۳۸۴.
- وهمن، فریدون: واژه‌نامه ارتای ویراز نامک، بنیاد فرهنگ ایران، ۱۳۵۵.
- هوبشمان، هاینریش، تحول آوایی زبان فارسی (از هندواروپایی تا فارسی نو)، ترجمه بهزاد معینی سام، تهران، امیرکبیر، ۱۳۸۶.
- Beekes, Robert Stephen Paul: *A Grammar of Gatha-Avesta*, BRILL, 1988.
- Bharucha, Ervd Sheriarji Dadabhai: *Pahlavi-Pazend-English Glossary and English-Pahlavi-Paazend Glossary*, Trustees of the Parsee Panchayet Funds and Properties, 1912.
- __ __: *Avesta- English and English- Avesta Glossary*, Trustees of the Parsee Panchayet Funds and Properties, 1910.
- Brunner, Christopher J.: *Syntax of Western Middle Iranian*, Caravan Books, 1977.
- Frahang i Paglavik: *An Old Pahlavi-Pazand Glossary*, Biblio-Verlag, 1973.
- Jackson, Williams & Abraham Valentine: *An Avesta Grammar in Comparison with Sanskrit and The Avestan Alphabet and Its Transcription: In Comparison with Sanskrit and the Avestan Alphabet and Its Transcription*, AMS Press, 1892.
- Jamaspji, Destur Hoshengji (English Translation and alphabetical Index): *An Old Zand-Pahlavi Glossary (Edited in the Original Characters with a Translation in Roman)*, Biblio-Verlag, 1973.
- Johnson, Edwin Lee: *Historical Grammar of the Ancient Persian Language*, American Book Company, 1917.
- Jones, William & William Bulmer: *A Grammar of the Persian Language*, Lackington, Allen, and Co., 1809.
- Nyberg, Henrik Samuel: *A Manuel of Pahlavi; Text, Alphaabets, Index, Paradigms, Notes and an Introduction*, Otto Harrassowitz, 1964.
- Oranskii, Iosif Mikhaïlovich: *Old Iranian Philology and Iranian Linguistics*, Nauka, 1967.
- Swarup Misra, Satya: *The Avestan a Historical and Comparative Grammar*, Chaukhambha oriental research studies, Chaukhambha Orientalia, 1979.
- West, Edward William: *Pahlavi Texts*, Motilal Banarsidass, 1965.

